

Ε. ΝΑΝΟΥΡΗ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Πρόλογος

Η γραμματική όπως άλλωστε και το συντακτικό αποτελούν κομβικά σημεία για την προσέγγιση και βαθύτερη κατανόηση του αδίδακτου κειμένου. Πολλές φορές ωστόσο έχει διαπιστωθεί ότι οι μαθητές συχνά δυσκολεύονται να υπερβούν ορισμένες αντικειμενικές δυσκολίες στην εκμάθηση της γραμματικής. Πιθανόν αυτό οφείλεται στο ότι τα γραμματικά φαινόμενα παρουσιάζονται μερικώς, δεν καλύπτουν όλες τις απορίες του μαθητή ή προσεγγίζουν τα φαινόμενα επιδερμικά δίχως να εμβαθύνουν σε ιδιαίτερες λεπτομέρειες ή ουσιώδεις εξαιρέσεις.

Προς αυτήν την κατεύθυνση φιλοδοξεί να βοηθήσει το παρόν πόνημα, εφόσον στοχεύει στην πλήρη παρουσίαση των γραμματικών φαινομένων όχι μόνο απαριθμώντας κανόνες, αλλά πολύ περισσότερο δίνοντας μέσα από αναλυτικούς και κατατοπιστικούς πίνακες π.χ. την κλίση των ουσιαστικών, των επιθέτων, όλων των ρημάτων ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το καθένα.

Μεταβαίνοντας ένα βήμα παρακάτω, το βιβλίο αυτό οφείλει την πρωτοτυπία του στο πλήθος των γραμματικών του ασκήσεων που καλύπτουν όλο το φάσμα των φαινομένων τόσο του ονοματικού, όσο και του ρηματικού μέρους. Στο τέλος μάλιστα των κεφαλαίων συναντώνται επιπρόσθετες επαναληπτικές ασκήσεις που αποσκοπούν στην ολοένα μεγαλύτερη εξοικείωση του μαθητή με τα γραμματικά φαινόμενα, στον έλεγχο της γνώσης του και στην επαλήθευση αυτής. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής δύναται σταδιακά να ανταποκριθεί στη δυσκολία του αντικειμένου αφομοιώνοντας ιδιαίτερα ικανοποιητικά την ύλη της γραμματικής.

Οι συγγραφείς.

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες	i
Πρόλογος	iii
Πίνακας περιεχομένων	v
Γραμματική	9
Β΄ κλίση ουσιαστικών	1
Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά	1
Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά	3
Αττική δεύτερη κλίση	4
Ασκήσεις εμπέδωσης	5
Α΄ κλίση ουσιαστικών	7
Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά	7
Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά	12
Ασκήσεις Εμπέδωσης	13
Γ΄ κλίση ουσιαστικών	15
Φωνηεντόληκτα της Γ΄ κλίσης σε -ις (-έως)	20
Ασκήσεις εμπέδωσης	21
Συμφωνόληκτα ουσιαστικά:	22
Χειλικόληκτα	24
Καταλήξεις των οδοντικόληκτων	26
Συγκοπτόμενα υγρόληκτα	34
Σιγμόληκτα ουσιαστικά	36
Σιγμόληκτα ουδέτερα σε -ας (-ως ή -ατος)	38
Ανώμαλα ουσιαστικά	41
Ασκήσεις εμπέδωσης γνώσεων	44
Δευτερόκλιτα επίθετα	49
Συνηρημένα	54
Αττικόκλιτα επίθετα	56
Ασκήσεις εμπέδωσης	57

Τριτόκλιτα επίθετα.....	59
Μονοκατάληκτα επίθετα (με δύο γένη).....	59
Παρατηρήσεις στα μονοκατάληκτα επίθετα.....	60
Παρατηρήσεις στα φωνηεντόληκτα.....	60
Παρατηρήσεις στα συμφωνόληκτα	63
Συμφωνόληκτα Επίθετα Γ΄Κλίσης	63
Συμφωνόληκτα, αφωνόληκτα	72
Ενρινόληκτα / Υγρόληκτα	73
Γενικές παρατηρήσεις στα τριτόκλιτα επίθετα	74
Ανώμαλα επίθετα.....	74
Ασκήσεις εμπέδωσης.....	76
Παραθετικά επιθέτων & επιρρημάτων	86
Ομαλά Παραθετικά.....	86
Περιφραστικά παραθετικά.....	89
Παραθετικά μετοχών	90
Παραθετικά ανώμαλων επιθέτων	91
Παραθετικά Επιρρημάτων	93
Ασκήσεις στα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων.....	95
Μετοχές - κλίση των μετοχών	101
Θεωρία	101
Ασκήσεις στις μετοχές.....	104
Αριθμητικά επίθετα.....	105
Α. Απόλυτα αριθμητικά	105
Β. Τακτικά αριθμητικά	107
Γ. Χρονικά	107
Δ. Πολλαπλασιαστικά.....	107
Ε. Αναλογικά	108
Αντωνυμίες.....	108
1. Προσωπικές αντωνυμίες.....	109
2. Δεικτικές αντωνυμίες.....	110
3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία.....	115
4. Κτητικές αντωνυμίες.....	116
5. Αυτοπαθητικές αντωνυμίες	118

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία	119
7. Ερωτηματικές αντωνυμίες	120
8. Αόριστες αντωνυμίες	122
9. Αναφορικές αντωνυμίες.....	127
Γενικές Παρατηρήσεις στις αντωνυμίες	131
Ασκήσεις εμπέδωσης αντωνυμιών	132
Ρηματικό μέρος.....	134
Λύω-Λύομαι	134
Ενεργητική Φωνή	134
Μέση φωνή	142
Παθητική φωνή.....	152
Αύξηση – Αναδιπλασιασμός ρηματων.....	159
Αύξηση	159
Αναδιπλασιασμός	162
Αόριστος Β΄	165
Κανόνες τονισμού.....	172
Ασκήσεις εμπέδωσης.....	173
Συνηρημένα ρήματα	174
Συνηρημένα ρήματα α΄ τάξης σε –αω:	174
Συνηρημένα ρήματα β΄ τάξης σε –εω:.....	176
Συνηρημένα ρήματα γ΄ τάξης σε –οω:.....	179
Συνηρημένα ή περισπώμενα ρήματα	180
Αφωνόληκτα ρήματα (Παρακ. & Υπερσ.)	182
Ασκήσεις εμπέδωσης.....	184
Ενρινόληκτα - Υγρόληκτα ρήματα	187
Μέλλοντας και Αόριστος.....	187
Παρακείμενος και Υπερσυντέλικος.....	193
Ασκήσεις εμπέδωσης.....	196
Ρήματα εις –μι / Β΄ συζυγία	197
Κλίση των σημαντικότερων φωνηεντόληκτων ρημάτων:	199
Άλλα ρήματα της β΄ συζυγίας που κλίνονται σαν το «ἵσταμαι»	204
Κλίση συμφωνόληκτου ρήματος σαν το «δείκνυμι».....	205

Ασκήσεις επανάληψης.....	215
Κανόνες τονισμού στα αρχαία ελληνικά	218
Τόνοι και τονισμός.....	219
Γενικοί κανόνες τονισμού.....	219
Κανόνες τονισμού ρημάτων	220
Παρατηρήσεις \ εξαιρέσεις	220
Παρατηρήσεις για τα δίχρονα.....	221
Βιβλιογραφία.....	223

Β΄ κλίση ουσιαστικών

Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

Η β΄ κλίση των ουσιαστικών περιλαμβάνει ονόματα και των τριών γενών: αρσενικά και θηλυκά σε –ος, καθώς επίσης και ουδέτερα σε –ον.

- Τα αρσενικά και θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις και των δύο αριθμών τις ίδιες καταλήξεις (γι' αυτό τα ξεχωρίζουμε μόνο από το άρθρο).
- Τα ουδέτερα ουσιαστικά (όλων των κλίσεων) σχηματίζουν σε ενικό και πληθυντικό τρεις πτώσεις όμοιες (την ονομαστική, αιτιατική και κλητική).
- Η κατάληξη –α των ουδετέρων σε όλες γενικά τις πτώσεις είναι βραχύχρονη.

Ενικός Αριθμός			
Ον.	ὁ μῦθος	ἡ ράβδος	τό βάθρον
Γεν.	τοῦ μύθου	τῆς ράβδου	τοῦ βάθρου
Δοτ.	τῷ μύθῳ	τῇ ράβδῳ	τῷ βάθρῳ
Αιτ.	τόν μῦθον	τήν ράβδον	τό βάθρον
Κλητ.	ὦ μῦθε	ὦ ράβδε	ὦ βάθρον
Πληθυντικός Αριθμός			
Ον.	οἱ μῦθοι	αἱ ράβδοι	τά βάθρα
Γεν.	τῶν μύθων	τῶν ράβδων	τῶν βάθρων
Δοτ.	τοῖς μύθοις	ταῖς ράβδοις	τοῖς βάθροις
Αιτ.	τούς μύθους	τάς ράβδους	τά βάθρα
Κλητ.	ὦ μῦθοι	ὦ ράβδοι	ὦ βάθρα

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ἡ νῆσος	αἱ νῆσοι
Γεν.	τῆς νήσου	τῶν νήσων
Δοτ.	τῇ νήσῳ	ταῖς νήσοις
Αιτ.	τήν νῆσον	τάς νήσους
Κλητ.	(ὦ) νῆσε	(ὦ) νῆσοι

Κανόνες τονισμού

Μακρό φωνήεν (η,ω και δίφθογοι π.χ οι, ου, α, οι) και βραχύ φωνήεν (ε,ο) τονίζεται με περισπωμένη το μακρό φωνήεν.

Μακρό + βραχύ = περισπωμένη (εφόσον το μακρό τονίζεται)

Στην β΄ κλίση η **δίφθογγος –οι** στην ονομαστική και κλητική πληθυντικού είναι βραχεία (αν και κανονικά ως δίφθογγος θα έπρεπε να είναι μακρά).

- Όταν έχω ουσιαστικό που τονίζεται στη λήγουσα στη Γενική / Δοτική Ενικού και Πληθυντικού παίρνει περισπωμένη.

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ὁ ἄγρός	οἱ ἄγροί
Γεν.	τοῦ ἄγρου	τῶν ἀγρῶν
Δοτ.	τῷ ἄγρῳ	τοῖς ἀγροῖς
Αιτ.	τόν ἄγρον	τούς ἀγρούς
Κλητ.	(ῶ) ἄγρέ	(ῶ) ἄγροί

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ἡ ὁδός	αἱ ὁδοί
Γεν.	τῆς ὁδοῦ	τῶν ὁδῶν
Δοτ.	τῇ ὁδῷ	ταῖς ὁδοῖς
Αιτ.	τήν ὁδόν	τάς ὁδοῦς
Κλητ.	(ῶ) ὁδέ	(ῶ) ὁδοί

- Αν έχω ὄνομα τρισύλλαβο το οποίο τονίζεται στην προπαραλήγουσα κατεβάξει τον τόνο στην Γενική / Δοτική Ενικού και Γενική / Δοτική / Αιτιατική Πληθυντικού.

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ὁ ἄνθρωπος	οἱ ἄνθρωποι
Γεν.	τοῦ ἀνθρώπου	τῶν ἀνθρώπων
Δοτ.	τῷ ἀνθρώπῳ	τοῖς ἀνθρώποις
Αιτ.	τόν ἄνθρωπον	τούς ἀνθρώπους
Κλητ.	(ῶ) ἄνθρωπε	(ῶ) ἄνθρωποι

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ἡ ἄμπελος	αἱ ἄμπελοι
Γεν.	τῆς ἀμπέλου	τῶν ἀμπέλων
Δοτ.	τῇ ἀμπέλῳ	ταῖς ἀμπέλοις
Αιτ.	τήν ἄμπελον	τάς ἀμπέλους
Κλητ.	(ῶ) ἄμπελε	(ῶ) ἄμπελοι

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	τό δῶρον	τά δῶρα
Γεν.	τοῦ δώρου	τῶν δώρων
Δοτ.	τῷ δώρῳ	τοῖς δώροις
Αιτ.	τό δῶρον	τά δῶρα
Κλητ.	(ῶ) δῶρον	(ῶ) δῶρα

- Το -α των ουδετέρων όλων των πτωτικών είναι βραχύ .

Μακρό (η,ω, δίφθογγοι) και βραχύ (ε,ο) = περισπωμένη.

Ασκήσεις εμπέδωσης

Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που δίνεται σε παρένθεση:

1. Κίνδυνος δ' ὅμως τοῖς _____ (βότρυς) καί _____ (στάχυς) εἰσὶν οἱ _____ (μῦς), οἳ τοὺς _____ (στάχυς) καί _____ (βότρυς) φθείρουσιν.
2. Λέγουσι τὴν τῶν χρημάτων μέν _____ (κτῆσις) ῥαδίαν εἶναι, χαλεπὴν δέ τὴν _____ (χρῆσις).
3. Σωκράτης συνῆν ἀσμένως τοῖς ἀγαθοῖς πολίταις, καὶ τοῖς _____ (χαλκεύς) καὶ τοῖς _____ (κεραμεύς).
4. Πάντες θαυμάζουσιν τοὺς παρ' Ὀμήρῳ _____ (ἥρως).
5. Ξενοφῶν τοὺς _____ (ἵππεύς) ἀναλαβὼν ἔσπευδε βοηθεῖν.
6. ...καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς _____ (παιδείσεις) τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς _____ (φύσις) μετέχοντας.

Να δώσετε την ζητούμενη πτώση για κάθε ουσιαστικό:

ὁ ἱερεὺς → (κλητική ενικού)
 ἡ δρῦς → (ονομαστ.πληθ.)
 ἡ ἡχώ → (γενική ενικού)
 τό ἄστυ → (ονομαστ.πληθ.)
 ὁ πέλεκυς → (αιτιατ.ενικού)
 ὁ ἄλιεύς → (αιτιατ.πληθ.)
 ἡ τάξις → (δοτική ενικού)
 ἡ Ἑρινύς → (αιτιατ.πληθ.)
 ὁ ἥρως → (γενική πληθ.)

Να κλίνετε και στους δύο αριθμούς τα ουσιαστικά: ὁ ἰχθύς, ἡ φύσις, ὁ γραμματεὺς, ἡ γραῦς και ἡ φειδώ

Ενικός Αριθμός					
Ονομαστική					
Γενική					
Δοτική					
Αιτιατική					
Κλητική					
Πληθυντικός Αριθμός					
Ονομαστική					
Γενική					
Δοτική					
Αιτιατική					
Κλητική					

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά:

Διακρίνονται στα αφωνόληκτα (ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα) και στα ημιφωνόληκτα (ερινόληκτα, υγρόληκτα, σιγμόληκτα)

Ο χαρακτήρας των ουρανικόληκτων ουσιαστικών Γ' κλίσης

(χαρακτήρας κ)

ή σάρξ (σαρκός)	ή γλαῦξ (-αυκός)
ή δράξ (-ᾰκός)	ή πλάξ (-ᾰκός)
ὁ Θρᾶξ (-ακός)	

ή αὔλαξ (-ακος)	ὁ μύρμηξ (-ηκος)	ὁ οἶαξ (οἶακος) ¹
ὁ πίδαξ (-ακος)	ή ἔλιξ (-ικος)	ὁ θώραξ (-ακος)
ὁ φοῖνιξ (-ικος)	ὁ κῆρυξ (-υκος)	ὁ φύλαξ (-ακος)
ὁ Φοῖνιξ** (-ῖκος) ²	ή κλῖμαξ (-ακος)	ή κύλιξ (-ικος)
ὁ χάλιξ (-ικος)	ή λάρναξ (-ακος)	ὁ πίναξ (-ακος)

Ιδιόρρυθμα

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ή ἀλώπηξ	αἱ ἀλώπεκες
Γεν.	τῆς ἀλώπεκος	τῶν ἀλωπέκων
Δοτ.	τῇ ἀλώπεκι	ταῖς ἀλώπεξι
Αιτ.	τήν ἀλώπεκα	τάς ἀλώπεκας
Κλητ.	(ᾧ) ἀλώπηξ	(ᾗ) ἀλώπεκες

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ὁ ἄναξ	οἱ ἄνακτες
Γεν.	τοῦ ἄνακτος	τῶν ἀνάκτων
Δοτ.	τῷ ἄνακτι	τοῖς ἄναξι
Αιτ.	τόν ἄνακτα	τούς ἄνακτας
Κλητ.	(ᾧ) ἄναξ	(ᾗ) ἄνακτες

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ὁ κόραξ	οἱ κόρακες
Γεν.	τοῦ κόρακος	τῶν κοράκων
Δοτ.	τῷ κόρακι	τοῖς κόραξι
Αιτ.	τόν κόρακα	τούς κόρακας
Κλητ.	(ᾧ) κόραξ	(ᾗ) κόρακες

Τριτόκλιτα επίθετα

Μονοκατάληκτα επίθετα (με δύο γένη)

Ονομ-Γεν

-αξ –ακος
-αξ –αγος
-υξ –υχος
-ας –αδος
-αις –αιδος
-ως –ωτος
-αρ –αρος
-ειρ –ειρος
-ην –ενος
-ης –ητος

Ονομ-Γεν

ό, ή βλάξ (ᾱ) - ό, ή κόλαξ
ό, ή ἄρπαξ
ό, ή γαμψώνυξ
ό, ή μιγας - ό, ή φυγας

Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ό/ ή ἄρπαξ	οί/ αἱ ἄρπαγες
Γεν.	τοῦ/ τῆς ἄρπαγος	τῶν ἀρπάγων
Δοτ.	τῷ/ τῇ ἄρπαγι	τοῖς/ ταῖς ἄρπαξι
Αιτ.	τόν/ τήν ἄρπαγα	τούς/ τάς ἄρπαγας
Κλητ.	(ὦ) ἄρπαξ	(ὦ) ἄρπαγες

Όμοια: βλάξ (βλακός), κόλαξ (κόλακος), γαμψώνυξ (γαμψώνυχος)

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ό/ ή φυγας	οί/ αἱ φυγάδες
Γεν.	τοῦ/ τῆς φυγάδος	τῶν φυγάδων
Δοτ.	τῷ/ τῇ φυγάδι	τοῖς/ ταῖς φυγάσι
Αιτ.	τόν/ τήν φυγάδα	τούς/ τάς φυγάδας
Κλητ.	(ὦ) φυγας	(ὦ) φυγάδες

Όμοια: λογας (λογάδος), μιγας (μιγάδος), ἄπαις (ἄπαιδος)

	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ον.	ό/ ή πένης	οί/ αἱ πένητες
Γεν.	τοῦ/ τῆς πένητος	τῶν πενήτων
Δοτ.	τῷ/ τῇ πένητι	τοῖς/ ταῖς πένησι
Αιτ.	τόν/ τήν πένητα	τούς/ τάς πένητας
Κλητ.	(ὦ) πένης	(ὦ) πένητες

Όμοια: πλάνης (πλάνητος), ήμιθνης (ήμιθνητος), άγνώς (άγνῶτος) φιλόγελως (φιλογέλωτος) και κατά την αττική β' κλίση.

Παρατηρήσεις στα μονοκατάληκτα επίθετα

- Μερικά άλλα μονοκατάληκτα επίθετα είναι: νῆστις-ιδος, ἔπηλυσ-υδος, ἄχαρις-ιτος, ἄκερως-ωτος, εὐκερως, πολύκερως, βούκερως-ωτος (ουδ. τό βούκερων) γυμνής-ῆτος, ἡμιθνής-ῆτος, ἥλιξ-ικος, ἐνῆλιξ-ικος, αἰγίλιψ-ιπος, ὁ, ἡ εἴρων-ωνος, ὁ, ἡ ἀχίτων.
- Μονοκατάληκτα επίθετα είναι και όσα είναι σύνθετα με ουσιαστικά που δε μεταβάλλονται μετά από τη σύνθεση: π.χ. ἄπαις (α+παῖς), μακρόχειρ, μακραίων, μακραύχην, πυρρόθριξ, λευκόχρως, φιλόγελως (κατά τη γ' κλίση -ωτος, -ωτι, -ωτα... και κατά τα αττικόκλιτα -ω, -ῶ, -ων...), κάθιδρως, δύσερως κ.ά.
- Μερικά μονοκατάληκτα επίθετα συνηθίζονται και ως ουσιαστικά προσηγορικά: ἄρπαξ, βλάξ, κόλαξ, πένης, φυγὰς κτλ. Ορισμένα πρωτόκλιτα ή δευτερόκλιτα χρησιμοποιούνται άλλοτε ως επίθετα και άλλοτε ως ουσιαστικά: ὁ κλέπτης (θηλ. ἡ κλέπτis -ιδος), πλεονέκτης, ὕβριστής, τιμωρός, βοηθός κ.ά.
- Μερικά μονοκατάληκτα επίθετα, που συνηθίζονται και ως ουσιαστικά έχουν δική τους κατάληξη για το θηλυκό:

ὁ σωτήρ-ῆρος	θηλ. ἡ σώτειρα
ὁ μάκαρ-αρος	ἡ μάκαιρα
ὁ Λάκων-ωνος	ἡ Λάκαινα
ὁ Σπαρτιάτης-ου	ἡ Σπαρτιάτις-ιδος
ὁ στρατιώτης-ου	ἡ στρατιῶτις-ιδος
ὁ πολίτης-ου	ἡ πολίτις-ιδος
ὁ ἀνθοπώλης-ου	ἡ ἀνθόπωλις-ιδος
ὁ λαχανοπώλης	ἡ λαχανόπωλις -ιδος
ὁ σύμμαχος-ου	ἡ συμμαχίς (πόλις)-ιδος
ὁ Ἑλλήν-ηνος	ἡ Ἑλληνίς-ιδος
ὁ κλέπτης-ου	ἡ κλέπτis-ιδος

Παρατηρήσεις στα φωνηεντόληκτα

- ✓ Τα τριτόκλιτα επίθετα σε -υς, -εια, -υ:
- Είναι γενικώς οξύτονα βαθύς, ταχύς, εθύς κτλ. Βαρύτονα είναι μόνο το και το: θῆλυσ, θήλεια, θῆλυ και το ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ.
- Σχηματίζονται με δύο θέματα το ένα σε -υ (ονομαστική, αιτιατική, κλητική ενικού αρσενικού και ουδετέρου), και το άλλο σε -ε (όλοι οι άλλοι τύποι):.
- Συναιρούν το χαρακτήρα ε+ε= ει, ε+ι= ει, ε+α= η (συχνά στο ουδέτερο): οἱ ἡμίσε-ες >-εις, τῶ ἡμίσε-ι > -ει, τά ἡμίσε-α και ἡμίση.
- Σχηματίζουν την κλητική ενικού του αρσενικού χωρίς την κατάληξη -ς: ὦ εὐθύ, ὦ ταχύ, ὦ θῆλυ, ὦ ἥμισυ.

Παραθετικά επιθέτων & επιρρημάτων

Ομαλά Παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
μωρός, ά, όν	Μωρότερος, α, όν	Μωρότατος, η, όν
άνδρείος, α, όν	άνδρειότερος, α, όν	άνδρειότατος, η, όν
σεμνός, ή, όν	Σεμνότερος, α, όν	Σεμνότατος, η, όν
στιλπνός, ή, όν	Στιλπνότερος, η, όν	Στιλπνότατος, η, όν
ένδοξος, η, όν	ένδοξότερος, α, όν	ένδοξότατος, η, όν
άγιος, α, όν	άγιώτερος, α, όν	άγιώτατος, η, όν
λογικός, ή, όν	Λογικώτερος, α, όν	Λογικώτατος, η, όν
όργιλος, η, όν	όργιλώτερος, α, όν	όργιλώτατος, η, όν
ώφέλιμος, ος, όν	ώφελιμώτερος, α, όν	ώφελιμώτατος, η, όν
άληθινός, ή, όν	άληθινώτερος, α, όν	άληθινώτατος, η, όν
ποικίλος, η, όν	ποικιλώτερος, α, όν	ποικιλώτατος, η, όν
φιλόνικος, η, όν	φιλονικότερος, α, όν	φιλονικότατος, η, όν
έντιμος, η, όν	έντιμότερος, α, όν	έντιμώτατος, η, όν
πολύτιμος, η, όν	πολυτιμότερος, α, όν	πολυτιμώτατος, η, όν
πρόθυμος, η, όν	προθυμότερος, α, όν	προθυμώτατος, η, όν
εὖψυχος, ος, όν	εὖψυχότερος, α, όν	εὖψυχότατος, η, όν
περίλυπος, ος, όν	περιλυπότερος, α, όν	περιλυπότατος, η, όν
αὔλος, ος, όν	αὔλότερος, α, όν	αὔλότατος, η, όν
ἐγκυρος, ος, όν	ἐγκυρότερος, α, όν	ἐγκυρότατος, η, όν
εὖχυμος, ος, όν	εὖχυμότερος, α, όν	εὖχυμώτατος, η, όν
άκινδυνος, ος, όν	άκινδυνότερος, α, όν	άκινδυνώτατος, η, όν
κενός, ή, όν	κενότερος, α, όν	κενότατος, η, όν
στενός, ή, όν	στενότερος, α, όν	στενότατος, η, όν
μιαρός, ή, όν	μιαρώτερος, α, όν	μιαρώτατος, η, όν
άνιαρός, ή, όν	άνιαρότερος, α, όν	άνιαρότατος, η, όν
ίκανός, ή, όν	ίκανώτερος, α, όν	ίκανώτατος, η, όν
νέος, α, όν	νεώτερος, α, όν	νεώτατος, η, όν
φίλος, η, όν	φίλιων, ων, όν φίλτερος, α, όν φιλαίτερος, α, όν μᾶλλον φίλος, η, όν	φίλιστος, η, όν φίλτατος, η, όν φιλαίτατος, η, όν μάλιστα φίλος, η, όν

μέτρο. Π.χ. σταδιαῖος, πηχυαῖος.

καταγωγή / συγγένεια. Π.χ. πατρῷος, μητρικός.

μόνιμη κατάσταση. Π.χ. θνητός, νεκρός.

2. **σύνθετα με α' συνθετικό το στερητικό –α.** Π.χ. ἀθάνατος, ἄυλος, ἄυπνος, ἄψυχος.

3. **σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο πᾶς ή την πρόθεση ὑπέρ.** Π.χ. πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος, ὑπερμεγέθης, ὑπέρλαμπρος.

Ασκήσεις στα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων

1. Να συμπληρωθούν οι προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους:

α) Περσέπολις, μητρόπολις οὔσα τῶν Περσῶν, τῶν ὑπό τόν ἥλιον πόλεων ἦν (εὐδαίμων, υπερθ.).

β) Εἰρήνη ἀνθρώποις ἐστίν (προσφιλής, υπερθ.).

γ) Ἡ ἀρετή ἔλεγεν ὅτι ὕπνος τοῖς ἐμοῖς φίλοις πάρεστιν..... ἢ τοῖς ἀμόχθοις (ήδύς, συγκρ.).

δ) Ἐπειδὴ ἡ βοή..... τε ἐγένετο, Ξενοφῶν ἀναλαβὼν τοὺς ἵππεας παρεβοήθει (πολύς, συγκρ.).

ε) Ἡ τοῦ Μενελάου ἀρχή..... ἦν τῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος, δέ τῆς τοῦ Ὀδυσσεύος (μικρός συγκρ., μέγας συγκρ.).

στ) Οἱ ἀθληταὶ ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν γένωται....., τοῦτ' αὐτοὺς εὐφραίνει (ἀγαθός συγκρ.).

2. Να γραφούν οι αντίστοιχοι τύποι και στους άλλους δύο βαθμούς

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
	πλείω κτήματα	
	μείζω συμφοράν	
	πλείονες στρατιῶται	
αἰσχυραὶ πράξεις		
καλῶν γυναικῶν		
ταχεῖς ἵπποι		
		ἥδιστα ἔργα
		κακίστη τύχη
		ἄριστοι ἄνδρες

3. Να γραφεί ο ίδιος τύπος στο θετικό βαθμό:

✓ **οὗ** = Προσωπική αντωνυμία (αυτού)

= του οποίου (αναφορική αντωνυμία)

= εκεί όπου (τοπικό επίρρημα)

οὐ = όχι (αρνητικό μόριο)

✓ **οἷ** = αὐτῶ (προσωπική αντωνυμία)

= προς τα εκεί όπου (τοπικό επίρρημα)

οἱ = αὐτῶ (προσωπική αντωνυμία)

= άρθρο

οἷ = οι οποίοι (αναφορική αντωνυμία)

2. Δεικτικές αντωνυμίες

Δεικτικές ονομάζονται οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται για να δείξουν κάτι αισθητό ή νοητό. Αυτές είναι οι εξής:

1. **οὗτος, αὕτη, τοῦτο**,
2. **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο**,
3. **ὁδε, ἥδε, τόδε** (= αὐτός ἐδῶ, αὐτός δα,ο ἐξῆς),
4. **τοιόςδε, τοιάδε, τοιόνδε ή τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν)** (= τέτοιος),
5. **τηλικόςδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ή τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικοῦτο(ν)** (= τόσο μεγάλος),

Η αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** κλίνεται με τον ακόλουθο τρόπο:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γενική	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτική	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αιτιατική	τούτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα
Κλητική	(ὦ) οὗτος	(ὦ) αὕτη	-	-	-	-

Παρατηρήσεις:

1. Μόνο η δεικτική αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** σχηματίζει **κλητική** στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος του ενικού αριθμού.
2. Η αντωνυμία **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο** κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης

3. Το **ουδέτερο** των δεικτικών αντωνυμιών **οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο** και **ὁδε, ἥδε, τότε** δεν έχει **ν**.

Η αντωνυμία **ὁδε, ἥδε, τότε** κλίνεται με τον ακόλουθο τρόπο:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ὁδε	ἥδε	τόδε	οἷδε	αἷδε	τάδε
Γενική	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
Δοτική	τῷδε	τῇδε	τῷδε	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
Αιτιατική	τόνδε	τήνδε	τόδε	τούσδε	τάσδε	τάδε

Παρατήρηση:

Η αντωνυμία **ὁδε, ἥδε, τότε** σχηματίστηκε από το άρθρο **ὁ, ἡ, τὸ** μαζί με το εγκλιτικό δεικτικό μόριο **δε** στο τέλος του. Κλίνεται όπως το άρθρο και οι άτονοι τύποι του παίρνουν τον τόνο του μορίου **δέ**.

1. ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο (χωρίς –ν τελικό στο ουδέτερο).

Ενικός Αριθμός				Πληθυντικός Αριθμός			
Ονομαστική	ἐκεῖνος	ἐκεῖνη	ἐκεῖνο	Ονομαστική	ἐκεῖνοι	ἐκεῖναι	ἐκεῖνα
Γενική	ἐκείνου	ἐκείνης	ἐκείνου	Γενική	ἐκείνων	ἐκείνων	ἐκείνων
Δοτική	ἐκείνῳ	ἐκείνῃ	ἐκείνῳ	Δοτική	ἐκείνοις	ἐκείναις	ἐκείνοις
Αιτιατική	ἐκείνον	ἐκείνην	ἐκείνο	Αιτιατική	ἐκείνους	ἐκείνας	ἐκεῖνα
Κλητική	-	-	-	Κλητική	-	-	-

2. τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν) = τέτοιος, τέτοιου είδους.

Ενικός Αριθμός				Πληθυντικός Αριθμός			
Ονομαστική	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο(ν)	Ονομαστική	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γενική	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου	Γενική	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
Δοτική	τοιούτῳ	τοιαύτῃ	τοιούτῳ	Δοτική	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
Αιτιατική	τοιούτον	τοιαύτην	τοιούτο(ν)	Αιτιατική	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα
Κλητική	-	-	-	Κλητική	-	-	-

3. τοσοῦτος, τοσαύτη, τοσοῦτο(ν) = τόσο μεγάλος, τόσο πολύς.

Ενικός Αριθμός				Πληθυντικός Αριθμός			
Ονομαστική	τοσοῦτος	τοσαύτη	τοσοῦτο(ν)	Ονομαστική	τοσοῦτοι	τοσαῦται	τοσαῦτα
Γενική	τοσούτου	τοσαύτης	τοσούτου	Γενική	τοσούτων	τοσούτων	τοσούτων
Δοτική	τοσούτῳ	τοσαύτῃ	τοσούτῳ	Δοτική	τοσούτοις	τοσαύταις	τοσούτοις
Αιτιατική	τοσοῦτον	τοσαύτην	τοσοῦτο(ν)	Αιτιατική	τοσούτους	τοσαύτας	τοσαῦτα
Κλητική	-	-	-	Κλητική	-	-	-

4. τηλιοῦτος, τηλικαύτη, τηλιοῦτο(ν) = (τόσο μεγάλος).

Ασκήσεις εμπέδωσης αντωνυμιών

1. Να δώσετε την ίδια πτώση του αντίθετου αριθμού και κατόπιν να αναγνωρίσετε το είδος των αντωνυμιών:

Αντωνυμία	Ίδια πτώση αντίθετου αριθμού	Είδος αντωνυμίας
τοῦτο		
σεαυτόν		
μηδένες		
οἱ		
τοιάδε		
αλλήλοις		
ὅστισοῦν		
πότερον		
αὐτοῦ		
ταύτην		
ἥδε		
ἐκάτερος		

2. Να συμπληρωθούν τα κενά στις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της αντωνυμίας:

- Ἐπὶ _____ (τίς, αιτ. εν.) στρατεύετε, ὧ νέοι;
- _____ (τί) ζῶα τοῖς κόραξιν ἐπιβουλεύουσιν;
- Μὴ ἀκούετε _____ (τί, αιτ. εν.) λέγει.
- Σὺ μὴ θαύμαζε ἐφ' _____ (ὅ, δοτ. πληθ.) λέγομεν.
- _____ (τίς, δοτ. πληθ.) οἱ Μακεδόνες ἐπολέμησαν;
- Ἐνταῦθα ἦν κῆπος πλήρης ἀγρίων θηρίων _____ (ὅ, ονομ. πληθ.) ἐκεῖνος ἐθήρην ἐφ' ἵππου.
- _____ (τίς, ονομ. πληθ.) οὕτω μαίνονται οἵτινες (ὅστις, ονομ. πληθ.) οὐ βούλονται σοι φίλοι εἶναι;
- Μέμνησο τῆς εὐεργεσίας _____ (ἥ, γεν. εν.) σὺ ἔτυχες.
- Οὐ τιμῶμεν _____ (ὅστις, αιτ. εν.) ὑβρίζει τὴν πατρίδα.
- Φοβοῦ τοὺς θεοὺς _____ (ὅσπερ, ονομ. πληθ.) τιμωροῦσι τοὺς ἀδίκους.
- Κύριος ἀγαπᾷ _____ (ὅς, αιτ. εν.) παιδεύει.
- Ἦλθον ἐκ τῆς πόλεως πρέσβεις _____ (ὅστις, ονομ. πληθ.) ἔλεγον ταῦτα.
- Κλέαρχος ἔπραξε καὶ ἄλλα _____ (τί, αιτ. πληθ.) ἄτοπα.

3. Να διαγράψεις τον τύπο που είναι εσφαλμένος:

ὥτινι – ὥτινι αἴστισι – αἴτισι

τινά ή ἄττα – τινά ή ἄττα οὓς – οὓς

οὔπερ – οὔπερ τινί ή τῷ – τίνι ή τῷ

Ρηματικό μέρος

Λύω-Λύομαι

Ενεργητική Φωνή

Ενεστώτας					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
λύω	λύω	λύοιμι	-	λύειν	ό λύων
λύεις	λύης	λύοις	λῦε		ή λύουσα
λύει	λύη	λύοι	λῦέτω		τό λῦον
λύομεν	λύωμεν	λύοιμεν	-		
λύετε	λύητε	λύοιτε	λύετε		
λύουσιν	λύωσιν	λύοιεν	λυόντων ή λυέτωσαν		

Παρατατικός	Μέλλοντας			
Οριστική	Οριστική	Ευκτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔλυον	λύσω	λύσοιμι	λύσειν	ό λύσων
ἔλυες	λύσεις	λύσοις		ή λύσουσα
ἔλυε	λύσει	λύσοι		τό λῦσον
ἐλύομεν	λύσομεν	λύσοιμεν		
ἐλύετε	λύσετε	λύσοιτε		
ἔλυον	λύσουσιν	λύσοιεν		

Αόριστος					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔλυσα	λύσω	λύσαιμι	-	λῦσαι	ό λύσας
ἔλυσας	λύσης	λύσαις ή λύσειας	λῦσον		ή λύσασα
ἔλυσε	λύση	λύσαι ή λύσειεν	λυσάτω		τό λῦσαν
ἐλύσαμεν	λύσωμεν	λύσαιμεν	-		
ἐλύσατε	λύσητε	λύσαιτε	λύσατε		
ἔλυσαν	λύσωσιν	λύσαιεν ή λύσειαν	λυσάντων ή λυσάτωσαν		

Άλυτες ασκήσεις

1. Να γίνει χρονική αντικατάσταση:

Ενσ.			πείθονται	
Πρτ.	ἐκέλευε			
Μελ.		θύσουσιν		
Αορ.				ἐπράξω
Πρκ.				
Υπερ.				
Ενσ.	γράφεσθε			ἀλλάττεσθαι
Πρτ.				
Μελ.		θεραπεύσειν		
Αορ.				
Πρκ.			κεκηρύχαμεν	
Υπερ.				

2. Να γίνει εγκλητική αντικατάσταση:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
πράττουσιν			
ἄγονται			
ἐκέλευσας			
ἐπαύσατο			
κατελύθης			
ἐπείσθησαν			

πέπειστα			
τέταχθε			
γίγνη			
ἔλεξαν			
ἠγωνίσαντο			
συγκρίνεις			

Αύξηση – Αναδιπλασιασμός ρημάτων

Αύξηση

Συλλαβική αύξηση δέχονται όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο στην αρχή του θέματός τους στους ιστορικούς χρόνους, δηλαδή σε παρατατικό, αόριστο και υπερσυντέλικο. Επίσης, όσα ρήματα αρχίζουν από -ρ- παίρνουν συλλαβική αύξηση και στον παρακείμενο και διπλασιάζουν το -ρ- σε όλους τους ιστορικούς χρόνους και στον παρακείμενο π.χ. ρέω→πρκ. έρρῡκα.

Χρονική αύξηση δέχονται όσα ρήματα αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο. Τότε το αρχικό φωνήεν ή η αρχική δίφθογγος εκτείνεται, δηλαδή γίνεται μακρό. Επί παραδείγματι:

α→η	αι→ηη
ε→η ή ει	ο→ω
οι→ω	αυ→ηυ
ευ→ηυ	ϊ→ĩ
ϋ→ũ	ω→ωω
η→ηη	ει→ηη

Αύξηση συνθέτων

Όταν το ρήμα είναι σύνθετο με πρόθεση σχηματίζουμε τους παραγόμενους χρόνους αφαιρώντας την πρόθεση, αυξάνοντας το ρήμα εσωτερικά και στη συνέχεια επανατοποθετώντας την πρόθεση. Η αύξηση αυτή ονομάζεται **εσωτερική**. Το ληκτικό φωνήεν των προθέσεων εκθλίβεται εκτός από το -ι- των προθέσεων περί και άμφι και το -ο- της πρόθεσης πρό συγχωνεύεται σε -ου- π.χ. προ-έ-βαλλ-ον>προύβαλλον.

Με πρόθεση:

εἰσφέρω → εἰσέφερον
ὑπερβάλλω
συνάγω
συνοικῶ
ἐγκωμιάζω
παρανομῶ
ἐγγχειρίζω

βάλλεις	→	
λέγομεν	→	
γράφετε	→	
ἐρωτῶσιν	→	
φέρει	→	
μένω	→	
πράττεται	→	
συλλέγεσθε	→	
Λαμβάνομαι	→	
ἀκούεις	→	
ὁρᾷς	→	
ὄμνυμι	→	

Αόριστος Β΄

Πρόκειται για έναν άσигμο (δεν έχει σ-) αόριστο ενεργητικής και μέσης φωνής. Έχει καταλήξεις παρατατικού στην οριστική και καταλήξεις ενεστώτα στις υπόλοιπες εγκλίσεις, απαρέμφατα και μετοχές. Οι κυριότεροι αόριστοι β΄ είναι οι ακόλουθοι:

α) Ενεργητικός αόριστος β΄: ἔπαθον(< ρ. πάσχω).					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔ-παθ-ον	πάθ-ω	πάθ-οιμι	-	παθ-εῖν	παθ-ὼν παθ-οὔσα παθ-ὸν
ἔ-παθ-ες	πάθ-ης	πάθ-οις	πάθ-ε		
ἔ-παθ-ε	πάθ-η	πάθ-οι	παθ-έτω		
ἐ-πάθ-ομεν	πάθ-ωμεν	πάθ-οιμεν	-		
ἐ-πάθ-ετε	πάθ-ητε	πάθ-οιτε	πάθ-ετε		
ἔ-παθ-ον	πάθ-ωσι	πάθ-οιεν	παθ-όντων		

β) Μέσος αόριστος β΄: ἐλάβομην (< ρ. λαμβάνω).					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἐ-λαβ-όμην	λάβ-ωμαι	λαβ-οίμην	-	λαβ-έσθαι	λαβ-όμενος λαβ-ομένη λαβ-όμενον
ἐ-λάβ-ου	λάβ-η	λάβ-οιο	λαβ-οῦ		
ἐ-λάβ-ετο	λάβ-ηται	λάβ-οιτο	λαβ-έσθω		
ἐ-λαβ-όμεθα	λαβ-ώμεθα	λαβ-οίμεθα	-		
ἐ-λάβ-εσθε	λάβ-ησθε	λάβ-οισθε	λάβ-εσθε		
ἐ-λάβ-οντο	λάβ-ωνται	λάβ-οιντο	λαβ-έσθων		

Αφωνόληκτα ρήματα (Παρακ. & Υπερσ.)

Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακειμένο και τον υπερσυντέλικό της μέσης φωνής, όπως τα φωνηεντόληκτα με τις καταλήξεις –μαι, –σαι, –ται και –μην, –σο,–το, αλλά κατά το σχηματισμό των τύπων στους χρόνους αυτούς συμβαίνουν τα κανονικά πάθη του χαρακτήρα εμπρός από τις προσωπικές καταλήξεις (π.χ. γε-γραφ-μαι→γε-γραμ-μαι με αφομοίωση του χειλικού συμφώνου).

Παραδείγματα σχηματισμού Μέσου Παρακειμένου και Υπερσυντελικού των αφωνόληκτων ρημάτων

Οριστική Παρακειμένου	Προστακτική Παρακειμένου	Απαρέμφατο Παρακειμένου	Μετοχή Παρακειμένου	Οριστική Υπερσυντέλικου
πέπραγμαι	-	πεπρᾶχθαι	πεπραγμένος	ἐπεπράγμην
πέπραξαι	πέπραξο		πεπραγμένη	ἐπέπραξο
πέπρακται	πεπράχθω		πεπραγμένον	ἐπέπρακτο
πεπράγμεθα	-			ἐπεπράγμεθα
πέπραχθε	πέπραχθε			ἐπέπραχθε
πεπραγμένοι εισίν	πεπράχθων ή πεπράχθωσαν			πεπραγμένοι ἦσαν

Οριστική Παρακειμένου	Προστακτική Παρακειμένου	Απαρέμφατο Παρακειμένου	Μετοχή Παρακειμένου	Οριστική Υπερσυντέλικου
γέγραμμαι	-	γεγράφθαι	γεγραμμένος	ἐγεγράμμην
γέγραψαι	γέγραψο		γεγραμμένη	ἐγέγραψο
γέγραπται	γεγράφθω		γεγραμμένον	ἐγέγραπτο
γεγράμμεθα	-			ἐγεγράμμεθα
γέγραφθε	γέγραφθε			ἐγέγραφθε
γεγραμμένοι εισίν	γεγράφθων ή γεγράφθωσαν			γεγραμμένοι ἦσαν

Οριστική Παρακειμένου	Προστακτική Παρακειμένου	Απαρέμφατο Παρακειμένου	Μετοχή Παρακειμένου	Οριστική Υπερσυντέλικου
πέπεισμαι	-	πεπεῖσθαι	πεπεισμένος	ἐπεπείσμην
πέπεισαι	πέπεισο		πεπεισμένη	ἐπέπεισο
πέπεισται	πεπείσθω		πεπεισμένον	ἐπέπειστο
πεπείσμεθα	-			ἐπεπείσμεθα
πέπεισθε	πέπεισθε			ἐπέπεισθε
πεπεισμένοι εισίν	πεπείσθων ή πεπείσθωσαν			πεπεισμένοι ἦσαν

Ενρινόληκτα - Υγρόληκτα ρήματα

Ελάχιστα από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο π.χ. μένω- έμενον. Τα περισσότερα σχηματίζουν τους χρόνους αυτούς από το ρηματικό θέμα , αφού τούτο πάρει στο τέλος του το χρονικό πρόσφυμα j . Πιο συγκεκριμένα:

- ✓ Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι λ, τότε το πρόσφυμα j αφομοιώνεται προς αυτό , κι έτσι τα ρήματα αυτά σε ενεστώτα και παρατατικό έχουν λλ π.χ. άγγέλλω- ήγγελλον.
- ✓ Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι ν ή ρ και υπάρχει φωνήεν α πριν απ' αυτόν, τότε το πρόσφυμα j υπερπηδά το χαρακτήρα ν ή ρ και αποτελεί με το φωνήεν -α- το δίφθογγο -αι. Έτσι, τα ρήματα αυτά λήγουν σε -αίνω ή -αίρω π.χ. φαίνω (θέμα φαν-), αῖρω (θέμα ἄρ-).
- ✓ Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι ν ή ρ και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα ε ή ι ή υ, τότε το πρόσφυμα j αφομοιώνεται προς το χαρακτήρα ν ή ρ, έπειτα το διπλό ν ή ρ απλοποιείται και το προηγούμενο φωνήεν εκτείνεται αναπληρωτικά, δηλαδή το ε→σε ει, το ι→ σε ι και το υ→ σε υ. Έτσι, τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα λήγουν σε -εῖνω, -εῖρω, -ίνω, -ίρω, -ύνω, -ύρω, π.χ. κτείνω, φθείρω, κρίνω, σύρω.

Μέλλοντας και Αόριστος

Ορισμός

Ενρινόληκτα ονομάζονται τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα -μ-, -ν- και **υγρόληκτα** εκείνα που έχουν χαρακτήρα λ, ρ
π.χ.: γέμ-ω, μέν-ω, βούλ-ομαι δέρ-ω κ. ά.

Σχηματισμός ενεργητικού και μέσου Μέλλοντα

Τα **ενρινόληκτα** και **υγρόληκτα** ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό και μέσο μέλλοντα από το ρηματικό θέμα και τις καταλήξεις -ῶ και -οῦμαι αντίστοιχα. Κλίνονται δηλαδή σύμφωνα με τα συνηρημένα ρήματα σε -έω.

π.χ.:

ἀμυνῶ, ἀμυνεῖς, ἀμυνεῖ κ.λπ.

ἀμυνοῦμαι, ἀμυνεῖ, ἀμυνεῖται κ.λπ.

Παράδειγμα κλίσης Αορίστου

Ενεργητικός Αόριστος					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔστειλα	στείλω	στείλαιμι	-	στείλαι	ὁ στείλας
ἔστειλας	στείλῃς	στείλαις	στείλον		ἡ στείλασα
ἔστειλε	στείλῃ	στείλαι	στείλάτω		τό στείλαν
ἔστειλαμεν	στείλωμεν	στείλαιμεν	-		
ἔστειλατε	στείλητε	στείλαιτε	στείλατε		
ἔστειλαν	στείλωσιν	στείλαιεν	στείλάντων ἢ στείλάτωσαν		
Μέσος Αόριστος					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
ἔστειλάμην	στείλωμαι	στείλαίμην	-	στείλασθαι	ὁ στείλάμενος
ἔστειλῶ	στείλῃ	στείλαιο	στείλαι		ἡ στείλαμένη
ἔστειλατο	στείλῃται	στείλαιοτο	στείλάσθω		τό στείλάμενον
ἔστειλάμεθα	στείλώμεθα	στείλαίμεθα	-		
ἔστειλασθε	στείλησθε	στείλαιοσθε	στείλασθε		
ἔστειλαντο	στείλονται	στείλαιντο	στείλάσθων ἢ στείλάσθωσαν		

**Πίνακες ενδεικτικού σχηματισμού του μέλλοντα και
αόριστου των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων**

ρ. νέμω

Μέλλοντας						
Ενεργητική φωνή						
	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
α΄ενικό β΄ενικό	νεμῶ νεμεῖς	-	νεμοῖμι νεμοῖς	-	νεμείν	νεμῶν νεμοῦσα νεμοῦν
Μέση φωνή						
	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
α΄ενικό β΄ενικό	νεμοῦμαι νεμῇ(-εῖ)	-	νεμοίμην νεμοῖο	-	νεμείσθαι	νεμούμενος νεμουμένη νεμούμενον

Ρήματα εις –μι / Β' συζυγία

Φωνηεντόληκτα	Συμφωνόληκτα	
	Αφωνόληκτα	Ημιφωνόληκτα
ἴστημι(=στήνω)θέμα:στη- στα-[σί-στη-μι]	<u>δείκ</u> -νυ-μι (ουρανικόληκτο)	ᾔμ-νυ-μι (ενρινόληκτο)
τίθημι(=θέτω)θέμα:θη-θε-[θί- θη-μι]	<u>εἶργ</u> -νυ-μι (ουρανικόληκτο)	πτάρ-νυ-μαι (υγρόληκτο)
ἵημι(=ρίχνω)θέμα:ιη-ιε- [ji- jη-μι]	μείγ-νυ-μι (ουρανικόληκτο)	ἄμφιέν-νυ-μι[ἄμφιέσνυμι] (σιγμόληκτο), ὅπως και τα: κορέν-νυ-μι, σκεδάν-νυ-μι . Δηλαδή στα ρήματα αυτά ο χαρακτήρας σ αφομοιώθηκε με το επόμενο ν του προσφύματος και έτσι λήγουν σε -ννυμι
δίδωμι(=δίνω)θέμα:δω-δο- [δί-δω-μι]	ρήγ-νυ-μι (ουρανικόληκτο)	

Αξιοπρόσεκτες παρατηρήσεις

Συμφωνόληκτα

- Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε –μι διαφέρουν στην κλίση από τα ρήματα σε –ω μόνο στον Ενεστώτα και τον Παρατατικό.
- Έχουν το υ του προσφύματος –νυ- μακρόχρονο:
 - α) στον ενικό της οριστικής ενεργητικού Ενεστώτα και Παρατατικού: δείκνυμι, ἐδείκνυν
 - β) στο β' ενικό προστακτικής Ενεστώτα π.χ δείκνυ
 - γ) στους τύπους της μετοχής ὁ δεικνύς – ἡ δεικνῦσα
- Σε όλους τους άλλους τύπους της ενεργητικής φωνής και της μέσης είναι βραχύχρονο.

Στους άλλους χρόνους εκτός Ενεστώτα και Παρατατικού τα συμφωνόληκτα ρήματα σε –μι σχηματίζονται όπως τα συμφωνόληκτα βαρύτονα κατά το χαρακτήρα του θέματος χωρίς το πρόσφυμα –νυ.

Φωνηεντόληκτα

Ενεστώτας – παρατατικός

- Σχηματίζουν τον Ενεστώτα και Παρατατικό με την προσθήκη στην αρχή του θέματος του ενεστωτικού αναδιπλασιασμού (η επανάληψη του συμφώνου του ρηματικού θέματος μαζί με ένα –ι-) .
- Το ρηματικό θέμα είναι δύο ειδών, δηλαδή το ισχυρό και το αδύνατο, δηλαδή για το ἴστημι (στη, στα), το τίθημι (τιθη, τιθε), το ἵημι (ιη, ιε), το δίδωμι (διδω, διδο)

Παρατατικός					
ιστάμην					
ἴστασο					
ἴστατο					
ιστάμεθα					
ἴστασθε					
ἴσαντο					
Αόριστος					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
έστην	στω	σταίην	-	σθηναι	στάς
έστης	στης	σταίης	στήθι		(σtάντος)
Έστη	στη	σταίη	στήτω		στασα
έστημεν	στωμεν	σταίημεν(σταιμεν)	-		(στάσης)
έστητε	στητε	σταίητε(σταιτε)	στητε		σtάν
έστησαν	στωσι(ν)	σταίησαν(σταιεν)	σtάντων(στήτωσαν)		(σtάντος)

Τίθημι

Ενεστώτας					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
τίθημι	τιθω	τιθείην	-	τιθέναι	τιθείς
τίθης(τιθεις)	τιθης	τιθείης	τίθει		(τιθέντος_
τίθησι(ν)	τιθη	τιθείη	τιθέτω		τιθειςα
τίθεμεν	τιθωμεν	τιθείημεν(ειμεν)	-		(τιθεισης)
τίθετε	τιθητε	τιθείητε(ειτε)	τίθετε		τιθέν
τιθέασι	τιθωσιν	τιθείησαν(ειεν)	τιθέντων(τιθέτωσαν)		(τιθέντος)
Παρατατικός					
ετίθην					
ετίθεις					
ετίθει					
ετίθεμεν					
ετίθετε					
ετίθεσαν					
Αόριστος					
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
έθηκα	θω	θείην	-	θειναι	θείς
έθηκας	θης	θείης	θές		(θέντος)
έθηκε	θη	θείη	θέτω		θειςα
έθεμεν	θωμεν	θείημεν(θειμεν)	-		(θείσης)
έθετε	θητε	θείητε(θειτε)	θέτε		θέν
έθεσαν	θωσιν	θείησαν(θειεν)	θέντων(θέτωσαν)		(θέντος)

Τόνοι και τονισμός

Γενικοί κανόνες τονισμού

- Μια βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται παίρνει πάντοτε οξεία .
π.χ. ν έ ο ς
- Η προπαραλήγουσα όταν τονίζεται παίρνει πάντα οξεία .
π.χ. π α ρ ή γ ο ρ ο ς
- Μια μακρόχρονη συλλαβή πριν από μια άλλη μακρόχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται παίρνει πάντα οξεία .
π. χ. θ ή κ η
- Μια μακρόχρονη συλλαβή πριν από μια βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται παίρνει πάντα περισπωμένη .
π. χ. χ ῶ ρ ο ς
- Η ασυναίρετη ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών όταν τονίζεται στη λήγουσα παίρνει οξεία .
π. χ. ὀ π ο ι η τ ή ς
- Η μακροκατάληκτη γενική και δοτική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη .
π. χ. τοῦ ποιητοῦ

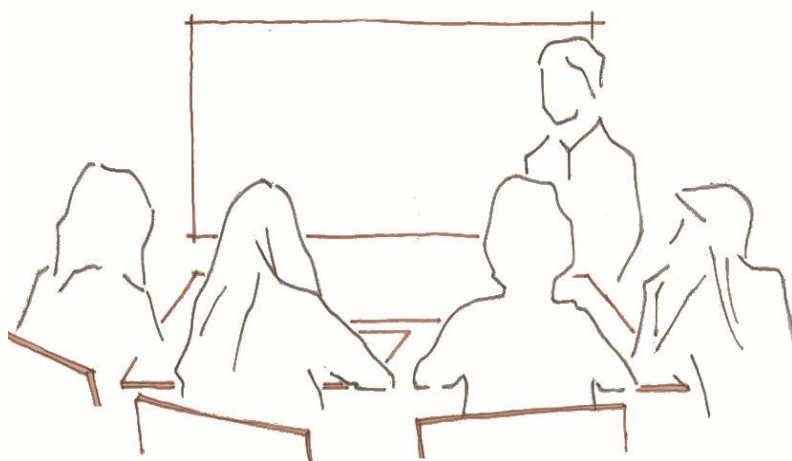
Παραδείγματα

Να τονιστούν οι παρακάτω λέξεις:

λ ε ω ν	δ η μ ο ς
έ δ ρ α	έ κ λ ε ι π ω
τ ι μ ω μ ε ν	π α ι ζ ω
π ο λ ε ι ς	μ η λ ο ν
δ ω ρ ο ν	π ο λ ι ς
π ε ι θ ο μ α ι	ο ἰ ω ν ο ς
π α ι δ ε υ ω	π ο ι η μ α
ή π ε ι ρ ο ς	ώ ρ α ι ο ς
τ ο ι χ ο ς	τ ω ν σ τ ρ α τ ι ω τ ω ν
τ ω ν ά γ ω ν ω ν	ή δ υ ν α μ ι ς
ὀ ρ ῆ τ ω ρ	κ η π ο ς
φ ω ν η	β α σ ι λ ι σ σ α
τ ο π ο ς	κ ω μ η
δ ο υ λ ο ς	ά μ π ε λ ο ς
ν η σ ο ς	ά γ ρ ο ς
τ ρ α π ε ζ α	σ τ ρ α τ ι ω τ η ς
τ η ς τ ι μ η ς	τ ο υ π ο ι η τ ο υ

Βιβλιογραφία

1. Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, Α', Β', Γ' Λυκείου, Μιχ. Οικονόμου (σχολικό εγχειρίδιο)
2. Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας (σχολικό εγχειρίδιο)
3. Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Θεωρία-Ασκήσεις, Δημ. Πασχαλίδη, εκδόσεις Ζήτη
4. Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Ελ. Κ. Βολονάκης, εκδόσεις Βολονάκη
5. ΓΡΑΜΜΑ [Stratilio's Corner], Φιλολογικό και Εκπαιδευτικό Blog
6. Ιστορική Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Ι. Σταματάκου, Βιβλιοπρομηθευτική, Ι. Σιδηροφάγης & ΣΙΑ Ο.Ε. Αθήνα, Χαρ. Τρικούπη 24, 1999.
7. Λεξικό Ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής, Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, Εκδόσεις Πατάκη, 2003.
8. Τα Ρήματα ομαλά και ανώμαλα της Αρχαίας Ελληνικής, Βασιλική Παν. Βλάχου, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1992.
9. Νεώτατον Λεξικόν όλων των ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, εκδόσεις Κένταυρος, Αθήναι 1971.
10. Λεξικό Lidell-Scott της Ελληνικής Γλώσσας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΜΕΣΗΣ & ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ασπασίας 76-78, Χολαργός Τηλ. 210 6512099

e-mail: stogiannis@stogiannis.edu.gr

www.stogiannis.edu.gr